

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร ในชาติเป็นสำคัญการสร้างประชากรที่มีคุณภาพจะต้องเริ่มปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเริ่มแรกของชีวิต คือ วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่จะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาให้เจริญงอกงามเต็มที่ การพัฒนาดังกล่าว มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความพร้อมให้แก่เด็ก เพื่อที่เด็กจะเจริญเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป อาจกล่าวได้ว่า เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศ หากได้มีการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพสูงขึ้นแล้วย่อมจะส่งผลให้ชุมชนและสังคมโดยรวม มีคุณภาพสูงขึ้นตามไปด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศรีนครกิจและสังคม, 2535)

ทิสนา แชนมณีและคณะ (2535) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็กปฐมวัยว่า มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ พ่อแม่ วงศ์าคณาญาติ ผู้ดูแลเด็ก ครู บุคคลในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาให้เป็นไปอย่างสอดคล้องและพร้อมเพรียงกัน ทั้งนี้ รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวเช่นเดียวกัน โดยรัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เพื่อเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาต่อไป

จากเอกสารของกรมการพัฒนารวมชน (2528) ได้ระบุถึงหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนา คือ กรมการพัฒนารวมชน สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งกรมการพัฒนารวมชนได้นำหลักการและวิธีการพัฒนารวมชนมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาเด็ก โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2510 โดยมีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในหมู่บ้านและตำบล ตามความต้องการและขีดความสามารถของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อรับเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้เด็กอยู่ในความดูแลของผู้ดูแลเด็ก ซึ่งผู้ดูแลเด็กจะได้รับคัดเลือกมาจากคณะกรรมการพัฒนาเด็กอีกชั้นตอนหนึ่ง กรมการพัฒนารวมชนจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อที่จะได้มีความพร้อมที่จะเข้าเรียน ในชั้นประถมศึกษาต่อไป
2. เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง ให้ได้ใช้เวลาในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่
3. เพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นช่วยเหลือตนเอง และร่วมกันพัฒนาเด็ก พัฒนาท้องถิ่นของตน โดยเผยแพร่วิทยาการแผนใหม่ไปสู่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง
4. เพื่อช่วยสนับสนุน แผนอาหาร และโภชนาการแห่งชาติในส่วนที่เป็น เขตพัฒนาชุมชน

จากสถิติในปี พ.ศ. 2525 ที่กองพัฒนาสตรี และเด็กได้รวบรวมไว้ในปี พ.ศ. 2510 พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จาก 1,253 แห่ง มาเป็น 17,00 แห่ง ในปี พ.ศ. 2525 ทั้งนี้กลุ่มของบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานและบริหารงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ คณะกรรมการพัฒนาเด็ก ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้าน ที่ได้รับการคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน จากนั้นจึงทำการคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรวิทยุกิจ และปฏิคม ตามความเหมาะสมโดยมีพัฒนากรเป็นที่ปรึกษา (กองพัฒนาสตรี และเด็ก กรมการพัฒนารัฐบาล, 2533)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คณะกรรมการพัฒนาเด็ก เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนา หรือผลักดันให้กิจการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเด็กที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นก็ได้รับการพัฒนา และได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเต็มที่ไปด้วย ดังที่ภาวณี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2533) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการพัฒนาเด็กที่พึงมีไว้ ดังนี้

1. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการทำงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. มีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ
3. มีความรับผิดชอบในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
4. สามารถประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

คุณสมบัติดังกล่าวสอดคล้องกับ ทิศนา แชนมณี และคณะ (2535) ที่กล่าวถึงคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการพัฒนาเด็กไว้เช่นกันว่า คณะกรรมการพัฒนาเด็กจะต้องเห็นความสำคัญของเด็ก และเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งจะต้องให้ความร่วมมือที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

แต่จากผลการวิจัยของ สุภาวดี ชูติชูเดช (2525) ซึ่งทำการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ชนะการประกวด และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่ได้ส่งเข้าประกวด ของกรมการพัฒนารัฐบาล พบว่า คณะกรรมการพัฒนาเด็กมีปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน คือ คณะกรรมการพัฒนาเด็กไม่รับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการดำเนินงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คณะกรรมการพัฒนาเด็กมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนา และเสริมสร้างความเข้าใจให้ถูกต้อง ทั้งนี้ เพื่อจะได้บริหารงาน หรือปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทุก ๆ ปี กรมการพัฒนารัฐบาล กระทรวงมหาดไทยได้มีโครงการจัดการประกวดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งแต่ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ไปจนถึงระดับเขต ทั้งนี้ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหลายแห่งที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่น ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดังกล่าวมีที่ตั้งกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการคัดเลือก เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่นระดับเขตนี้ เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะ ในด้านการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก จึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะเจริญก้าวหน้าหรือไม่เจริญก้าวหน้า นั้น ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความร่วมมือกัน ในการปฏิบัติงาน หรือความร่วมมือที่เกิดจากการบริหารงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กด้วยเช่นกัน

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดีเด่น จะเป็นการหาข้อสรุปเพื่อเป็นแบบอย่าง ที่ถูกต้องเหมาะสมที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่น ๆ ที่ต้องการจะพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นสถานที่อบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีความสมบูรณ์ และได้มาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่น ระดับเขต ปีพุทธศักราช 2537 สังกัดกรมการพัฒนารัฐบาล

ขอบเขตการวิจัย

ก. ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ คณะกรรมการพัฒนาเด็ก ที่ปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัด กรมการพัฒนารัฐบาล ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับเขต ปีพุทธศักราช 2537 แบ่งเป็น 5 ภาค ภาคละ 1 เขต เขตละ 1 ศูนย์ โดยเลือกคณะกรรมการพัฒนาเด็กที่ปฏิบัติหน้าที่ เป็น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรวิทยุ และนักปฏิบัติปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ศูนย์ละ 5 คน รวม 25 คน หัวหน้าผู้ดูแลเด็กที่ปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ละ 1 คน รวม 5 คน และพัฒนากรประจำตำบลที่ควบคุมดูแลและให้คำปรึกษากับคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในการปฏิบัติงานศูนย์ละ 1 คน รวม 5 คน

ข. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้ง รวมทั้งการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่กรรมการพัฒนาชุมชนกำหนดไว้เท่านั้น

ค. เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบบสังเกตการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาเด็กเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบบสัมภาษณ์พัฒนากรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ข้อตกลงเบื้องต้น

คณะกรรมการพัฒนาเด็กที่ปฏิบัติงานอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและผ่านการคัดเลือกมาแล้ว ดังนั้น คณะกรรมการพัฒนาเด็กมีศักยภาพพอที่ผู้วิจัยสามารถนำแนวทางในการทำงานหรือการบริหารงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กที่ปฏิบัติอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่นมาศึกษาวิจัยได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง ศูนย์กลางการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ซึ่งกรมการพัฒนารัฐบาลให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน โดยกำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาเด็กควบคุมการดำเนินงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่น หมายถึง ศูนย์กลางการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ซึ่งได้รับคัดเลือกจากกรมการพัฒนารัฐบาลว่าเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกรมการพัฒนารัฐบาลประกาศให้เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่นระดับเขต

คณะกรรมการพัฒนาเด็ก หมายถึง คณะกรรมการพัฒนาเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่น ระดับเขต พุทธศักราช 2537 ซึ่งตามระเบียบของกรมการนิเทศาชุมชนกำหนดให้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ละแห่งมีคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ศูนย์ละ 5 คน โดยดำรงตำแหน่ง ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และปฏิคม ตำแหน่งละ 1 คน มีพัฒนากรประจำตำบลเป็นที่ปรึกษาในการ ปฏิบัติงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก หมายถึง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับแต่งตั้ง รวมทั้งการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่กรมการนิเทศาชุมชนกำหนดไว้ 7 ด้าน ได้แก่ ก. การควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก ข. การพิจารณาวางแผนงาน และโครงการ ดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ก้าวหน้า ค. การควบคุมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ง. การชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จ. การชักชวน ประชาชนให้นำเด็กมาเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ฉ. การชักชวนประชาชนให้เข้าร่วมกิจกรรมตาม โอกาสอันควร ช. การพิจารณาแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

ก. ศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ และรายงานการวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก รวมทั้งเกณฑ์การประเมินศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กดีเด่น ของกรมการนิเทศาชุมชนกระทรวงมหาดไทย

ข. สร้างเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. แบบสำรวจสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. แบบสังเกตการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
3. แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาเด็กเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ในศูนย์พัฒนา

เด็กเล็ก

4. แบบสัมภาษณ์พัฒนากรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5. แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ค. เสนอเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไข เกี่ยวกับ ส่วนวนภาษา ความครอบคลุมเนื้อหา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

ง. แก้ไขปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้ จากนั้น

นำกลับมาแก้ไขปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์

จ. นำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ฉ. นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต และการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดรวบรวมเรียบเรียง แยกคำตอบต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่แล้วนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ผู้ดูแลเด็ก และจำนวนเด็กในรูปตารางประกอบการบรรยาย ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับสถานแวดล้อมโดยทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กเสนอในรูปการบรรยาย

ช. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ก. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงาน ปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่น

ข. ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก

ค. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการฝึกอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการพัฒนาเด็กที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่น ๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย